

XISKUAMA NU MAMĪ YO RA TSJAJI NE CHAJÑIÑI A B'ONRO

MAZAHUA

GOBIERNO DE LA
CIUDAD DE MÉXICO

SEPI

Traducción

Fausto Guadarrama López

Agradecimiento

Escritores en Lenguas Indígenas A.C. (ELIAC)

XISKUAMA NU MAMĪ YO RA TSJAJI NE CHAJÑIÑI A B'ONRO

MAZAHUA

SEPI

Secretaría de Pueblos y Barrios Originarios
y Comunidades Indígenas Residentes

Claudia Sheinbaum Pardo

Jefa de Gobierno

Rosa Icela Rodríguez

Secretaría de Gobierno

Larisa Ortiz Quintero

Secretaría de Pueblos y Barrios Originarios
y Comunidades Indígenas Residentes

Almudena Ocejo Rojo

Secretaría de Inclusión y Bienestar Social

2019

Secretaría de Pueblos y Barrios Originarios
y Comunidades Indígenas Residentes

<https://www.sepi.cdmx.gob.mx>

XÓRĪ D'AJA	8
XÓRĪ YEJE	9
XÓRĪ JŃII	17
XÓRĪ NZIYO	20
XÓRĪ TS'ICH'A	23
XÓRĪ ŃANTO	38
XÓRĪ YENCHO	38
XÓRĪ JŃINCHO	39
JŃAA K'O B'EZHI RA TSJAJI	39

In quexquichcauh maniz cemanahuac, aic tlamiz, aic polihuiz, in itenyo, in itauhca Mexihco Tenochtitlan

Ma xira mezhe ne xoñijomī, dya ra trjeze,
dya ra nguari nu nchju, B'onro Tenochtitlán
Tenoch, 1325.

Ne xiskuama nu mamí yo ra tsjaji kja ne chajñiñi a B'onro o pjongiji kja xiskuama jakjo pese texto yo ra kjaji ye arkate kja ne jómí B'onro ñeje kja Chajñiñi B'onro kja nu paa nrombgo ts'ich'a yezana kja nu kjéé yeje otrjo d'aja yenchó (2017). Sótí e jñiñcho ts'imunro ne xiskuama k'o soo ra xóriji jango o jñisiji yo ba koxte ye ntee, ma jakjo ga nok'i ne chajñiñi, ye tee yo jieziji ra manji yo kjinchiji, ra jiad'iji nu b'epji, ra uniiji yo b'ezhi, jakjo ga ñaji k'o ye arkate ñeje yo pot'i, texto ye tee letrho o na nojo ra tsaji yo mamí kja ne xiskuama.

XÓRÍ D'AJA

Nu xóri daja kja xiskuama k'i mamí ro ra tsjaji ngeje jakjo soo ra xóriji yo ra dyétréji, nuyo nee k'i ra mamí k'i jmancha ga kjaji yo ñ'iji jakjo soo ra nzhódi texe ye ntee yo jotrjo ra minji kja ne chajñiñi. Nudyanu, o jñuspíji kja xiskuama nu jakjo ba enjeji, nu chotr'iji kja ra mamí k'i nuyo juajniiji angeze ngeje k'i nu na zezhi nu xiskuama ngeje k'o jieziji k'i ra jñaá texe yo tee yo na minji ba kjanu yo arkate ngeje yo juajni yo tee pa ra pepjiji na joo ñeje ra jok'i texto yo b'ezhi, ra jyeziji k'i ra emeji kja mizhokjimi ñe ra maa dyèrè ra tsja arkate.

Mbara k'i dya chjetrho texto yo tee k'o kánrèba, n'año ga ñaji, ga jyeji in b'ito ñe yo jñoní yo siji kja ne chajñiñi, ngejedya a kjaba k'i o tunji yo mi pesiji jakjo o ngara ye tee jakjo na jee in jñiñi nu o jichiji k'i ro jñaá yo xi ñaji kja nu padya. Ximi na kjuana k'i ma pedyeji nunu jakjo o mbedyeji kjanu poji nuk'ua dya panriji pe ximi jod'iji b'epji ngek'ua ra nroji e ch'opji kjana ra nromiji pje ra ziji ñe pje ra jyeji Ngedyanu manji k'i ngeje d'a jñiñi nu jonte. Pjoxte ma a kjanu kjana pjori k'i dya pje ra tsjapíji yo ntee yo ba sējēba ximi yo tee soji ra koxteji kja yo arkate ma kjokjo ra zad'i o ra yab'iji, ra jñisiji yo in merio, ra jizhiji pje o nromiji kjanu ra xipji texe o in dyoji jakjo ra mboxte ngek'ua ra sido ra pepjiji ye b'ezo ñeje yo nrixo paa ra tsaji yo nestaji.

XÓRĪ YEJE

Nu xiji Xiskomī jakjo J^unsī Xoxte ye Ntee na jmurjñaa yo yeje e jñaa.

Nu xorī daja xits'iji jakjo yo ri pesiji ñeje yo ra tsjaji texe yo koxte k'ī pesi yo ntee, nunu ne k'ī ra mamī k'ī textoji ye tee ngomiji k'o nuyo jñaa yo jñunsī kja xiskuama ñeje texto yo o dyopjiji k'o soo ra xórĭji kja nu padya kja ne Xisakuama k'ī Tsjaja yo Meb'onro nuyo ri Kēnrĭjiba ñe yo dyaja jñiñi kja o jñuspĭji in nchjuu ne B'onro k'o sido k'o ñaji ñe sido pepjiji o mboteji.

Ngek'ua ra soo k'ī tsaji ñe ra xórĭji pa xira soo k'o mamī ne xiskuama ga kjaba ra mboxteji ye ntee, ngeje dya ra x'oñi ne **pjosī tee** kjana nrizi mi jingua ma ri ngeje e nrĭxo o b'ezo, nuyo juanteji, ye jmurteji, yo nzhódĭji, nuyo nra nesta ye ts'ixutr'i, ye ts'itr'i, ye tr'ii, ye bépji kja xoñĭjomī, nuyo dya chjetrjoji ñe yo mbespĭji. Nudya yo koxte k'o mbos'ī ma d'ase e ntee o ma jmurĭji texeji, ra kjaji texe yo sido k'o ri pesij jakjo sido ri mimĭji a xese kja ne nana jómĭ, ma ri pjosteji, k'o dya ra jyadĭji, nuk'o ra s'otĭ, dya ra s'oma, ra nok'ĭji in dya ra nzhógĭji.

Ngek'ua ra soo ra mbos'ĭji texe yo koxte k'ī tsjaja ye ntee ra mbesĭji d'aja na bépji nu ra jñuspĭji Na Nrab'épji nu Pjoxte Texto yo sido Pesi ye Ntee, nuna ximi ra dyètrĕji yo letrjo e ts'ibépji pa ra soo ra chjejuĭ ñeje na kjuana k'o nra ra mboxteji texe yo in dyokjoji nuyo dya kjo ra juajnĭji ga kjaba texe ra jok'ĭji jakjo ra mimĭnji. Nudya nu bépji nu ra jñuspĭji Na Nrab'épji nu Pjoxte Texto yo sido Pesi ye Ntee, soo ra xórĭji pa ra jok'ĭji yo jñaa koxte yo ba enjeba, ma jod'ĭji ra tsjaji arkate, yo na kjuana, dyĭspĭji, yaxi yo b'epji, ñeje jango ra s'ód'ĭji ye ch'opĭji para jok'ĭji ye koxte e ntee, ga kjana ximi ra neji ra ñaa yo in menzimĭ ñeje yo arkate k'o o juajnĭji ngek'ua ra tsjaji ye b'epji.

Ne xórĭ yeje xits'iji yo koxte ñeje jango ra minji na kjuani.

- a) Na kjase texto yo ra nee ñeje ma ra nok'i ra mbesi yo ra mbosi.
- b) Na pjori jakjo nuin nzero ñe yo kjinchi, kjanu dya kjo xi ra yab'i.
- c) Na mbesi yo pesi i dya ra pot'i ñe ra mbara yo in koxte, texe yo ntee zo ri d'ase o, ma jmuriji soo ra jñusi in nchu, ra mbori k'i dya kjo ra xipji ye nguechjene, kjana, ximi ra mbaraji k'o pesi nza kja texe yo mbesi ñe yo in koxte.
- d) Ra mbanteji texe yo jmurte ngek'ua ra mboxteji, ma ri d'ase o kjo ri na punkjiji, ximi pjoxte k'i ra tsaji k'i ra sido ra nok'i nu chajñiñi a B'onro ga kjanu ra mimiji na joo.
- e) Na nee k'i ra nriñiji, ra jyod'i kjo ra dyojui i dya kjo ra xipji, angeze nge nu ra jyod'ise, ra tsaji yo na joo ñe ra xóriji ye xiskuama ngek'ua dya kjo ra sante.
- f) Na ra juajni ri d'ase angeze kjo ra tsjaa, ra ngi kja i ñii kjo ra ne ra zii in chii o iyo.
- g) Na jyod'i angezese kjo nra na kjuana k'o ra mbosi ñeje ra jok'i yo b'epji kja koxte ñe yo mamí k'i ngeje nu nzhód'i jakjo ra nee.
- h) Na ma jakjo jyadiji ye koxte, nu mamí jakjo ra mbosiji ma pa ñaji a manu, ximi ra xiji k'o dya ra ngontr'i k'o nuyo ch'opji kjanu ra dyëreri ma ra mamí nu in jña a nu pesi.
- i) Na kjase yo kjinchi, yo mbeñe ñeje kja eme kja mizhokjimi.
- j) Na jok'i yo kja a ye arkate, ra dyëre na joo, ri pjechi ra nriri, ximi ra pjechiji angeze ja ga jok'i texto yo b'epji yo ra tsjaji.

- k) Na jotrjo ra jmurteji ngek'ua texe ra manji yo ba enje kja in ñii, kjana texe ra soo k'o ra mboriji ma kjokjo ra poni.
- l) Na jñaá k'o ra soo o jakjo ne k'i ra pjongi.
- m) Na jyeziji k'i ra dyërë texe yo jñaá, zo ri na punkji o kjule yo, kjani xi ra soo ra mamí yo mbeñe, ra uniji, kjanu ra pjongi jango ra nee angeze.
- n) Na ngosiji kjanu ra mboriji nu in nchju ñeje yo dyaja e xóri yo k'uatr'i kja xiskuama, ma ra dyori k'i ra ngiji in nchju ximi nesta ra tsjaji yo, dya kjo ra soo ra ngich'i kja in nzumi ñe ra jyeziji ra jñaá.
- o) Na minji texe k'o yo in dyoji jakjo ra soo k'o ra tsjaji yo na kjuana, nuyo nrixo ñeje yo b'ezo yo ra mimiji kja ne chajñiñi a B'onro so k'i ra juajniñi yo in arkate, dya kjo ra xipji kjo ri ngeje, ji nge angeze ra dyisí kja xiskuama, o ma ra kjo k'o nee ximi ra soo ra jñusi in nchju ngek'ua ra tsja arkate.
- p) Na xóri kja texe jakjo jizhiji yo xorte, ma panri ñeje yo nra ra pjechi, no xóri ngeje nu dya ra ngontr'i, dya ra jizhiji ne jñaá mizhokjimi, ra xopiji texe ye ntee zo dya ri chjetrjoji, nu masi ri na kjuana, nu dya pje xira b'ezhi ñe nu b'emji. Ra jyod'í k'i ra chjetrjoji ngek'ua textoji ra mbaraji yo nra b'ezhi ñe ra letrjo yo dya nra ra mboxte nuyo ntee.

Kja nu chajñiñi a B'onro, nuyo tee k'o xi pesiji d'a jñatrjo ra mbesiji yo koxte ngek'ua ra jizhiji nu xóri k'o yeje e jñaá, nu nge kja in jñatrjo ñeje kja nu jña jñangicha k'o dya jyad'i ye **ntee**. Nuyo tee k'o a ts'itaji o édyiji na punkji e kjéé, ra soo k'i ra koxteji ngek'ua ra jizhiji k'i ra dyopjiji ñe ra xoriñi yo yeje e jñaá ma dya ri pjechiji, ra xóri nu pjiri ñeje nu yeje e jizhi, ximi ra soo yo ntee k'o pjori yo kja letrjo e tee, ye pjosi

yo kja letrjo k'o ts'ixutr'i ñeje ye ts'itr'i kjana ye tr'ii ximi ra pjořiji, ra tsjapiji k'i ra moji kja nguxori nuyo xorte kjo nra órijo kja jixte, ra jod'iji k'i ximi kjaji tezhe yo jzhiji ñe ra uniji yo nra ra jok'i pa ra sido a xoñ'i ñe ra ngemeji kja nguxori jakjo nra ra neji angeze.

A mbanteji nuyo jña k'o yo in dyée yo meb'onro nzakja ba enje kja xiskuama ñe yo sido k'i jñatrhoji ne kja chajñiñi. Ye ntee yo ngogo ra mbesiji ne koste k'i ra uniji nu xóri k'o jizhiji k'o in dyéji yo meb'onro ñe nu jñangicha.

Nuk'o xira b'ezhi yo in xiskuama jakjo ri ba eje nu in nchju ye ts'ixutr'i, ts'itr'i o tr'ii dya ri ngeje yo ra b'ób'i ngek'ua ra mbos'iji k'i ra xoriji yo ngóxorí kja ra juajñiji nageze.

- q) Na ra jizhiji texe yo mbaraji a xes'e kja ne jómí ñeje yo dadyo k'o kja ba étr'ěji yo nra pjechiji, ne jyeziji k'o ri ra jizhi ye xonpute, ne jod'iji yo dadyo jakjo ra xóri kja ye xiskuama k'o a dyopjiji.
- r) Na ra mbante ñe ra nok'iji o ra teji yo mbesiji texto kja ye jñiñi yo a mezhe na punkji ñeje mi nan zoo, pe dya ra pot'i yo tsaji angeze ye ntee nrizi k'i o mbaranji kja in jñiñi.
- s) Na ra kjaji kja yo eñe k'o xiri pjechiji kja nu padya yo d'ase o jmurteji nza kja b'ib'itrjo k'o nra ra mbos'i k'i ri nan zezhi i dya ra pesi ngeme a kjaba jotrjo ga teji ye tee.
- t) Na mimi yo na kjuana kja ye ts'ibepji yo kjaji ñe k'i ra chjori yo sante ye nrixo ñe ye b'ezo zo dya chjejuí, yo dyétr'ěji ñeje yo juejme.
- u) Na pjořiji k'o dya ra yanji o pjekjo ra kjógi kjanu ra uní yo nra ra nesta ngeje k'o ra kjaji yo ngumí ga kjaba ra minji k'o yo in kjuarma o ra nguarí ma ra nruu o ra zisi e mizhokjimi.

v) Na ra ziji e jñoni ñeje e xedyié yo na kjuana o b'emji yo dya ri s'oma pama pama, yo ri kjule ñe yo ri k'étrjo, k'o yo jñoni yo a ri p'echeji, yo jakjo nri ra ch'otr'iji, k' dya nra ri mizhi ñeje yo ra neji ra zii ye ntee.

w) Na yo na zezhi kja in nzero ñeje yo kjinch'i k'o nuyo nra na kjuana ra dyëtr'ëji k'o e ñ'iechje ye dyëtë, dya kjo ra xipjiji k'i iyo o ra nged'iji k'i ra uniji e ñ'ietchje yo ra nesta k'o sodye.

Ra neji texe kja nrame nu koxte k'o mbesi ye ntee ngek'ua ma nee ra d'ase ra kjaji a kjanu, dya kjo pje ra tsjaji ñeje yo ra mamí angeze ma ri d'ase o ra jmurte texe k'o ra öri texe yo ra nee kja sódye yo ra ngichi jakjo dyëtr'ëji kja ngudyëtr'ë yo nra b'ezhiji nuk'o ra jyod'iji jakjo xira ra mbepjiji jakjo dya ra zisi e mizhokjimi.

x) Na nzumí nu ri na joo jakjo ra mimiji k'o yo in su'u ñeje yo in ch'i o texto k'o nuyo b'ñji.

y) Na ngichi, jakjo ra nee ñeje yo dya som'a jakjo pa nu nreje, k'o p'echeji, dya ra juari, ra soo ra zëtrëji ñe nra ri na joo ngek'ua jotrjo ra mbos'i yo tee k'o kënrë kja ngumí ga kjani ra mëjëji in dya ra pesiji e ngeme.

z) Na moji kja murte ngek'ua ra jok'iji yo ts'ibepji jango tonji e chopji, o dyëtr'ëji yo kja jñiñi, o yo xóri ngek'ua ra mbaraji, jakjo so ra kjiñiji yo koxte yo nra na kjuana ye tsjaja ye tee jakjo meyaji na punkji ngek'ua dya ra bezhiji yo.

aa) Ne b'epji k'o ra chjejuí jakjo ra jyod'iji ja ra nronji nu ch'opji k'o ra jñiniji kja nzumí, ga kjaba ra b'epjiji k'o uniji e merio, ra sido ra ngontr'iji na joo ma pepjiji kja nuyo nrixo e bézo o texe yo ntee k'o pepjiji, kjana ra sido ga xok'iji yo dyaja e b'epji k'i ra pjoxte yo in dyojui.

- ab) Na soo ra kijijñi yo ra neji angezeji nuyo ra juajñiji jakjo ra mbepji yo juajma o jakjo ra neji k'i ra pepji, jakjo ra mboji yo ra mbese, ñeje jakjo ra nruniji. Ra jyod'iji kjo ma mboxte ma ra koxte. Nra ra tsjapiji e ngenra yo b'ezo k'i peji kja juajma kjana ra koxteji na joo ñe yo pesi d'a o kjule e juajma, ma ra jyod'iji jakjo xi ga jok'iji k'o jango ga ññaji pa dya ra id'iji kjanì ra nzhódiji k'o yo in kjuarmaji ñe mi ri zotrjo nu jñiñi.
- ac) Na otr'i ngek'ua ra tsaji yo na kjuana kja ne koxte yo tsja ye ntee k'o minji a ñek'ua kja chajñiñi, yo nañ'io ga meyaji, santeji añek'ua, juajñiji, yab'iji, ngib'iji kja jómì.
- ad) Na chjetrji texe ñe ma manji k'o dya nuu k' o nra ri pesi koxte zo ri nrixo o ri b'ezo.
- ae) Na kjaji yo kjiñiji ñeje ma teji texto ye ts'ixutri, ts'itri o yo tr'ii yo nañ'io kjéé édyji nestaji ra mboriji texto yo xipji ye arkate.
- af) Na pesi angeze ma ri d'ase o ma jmurteji nuyo xuntr'i ñeje ye tr'ii, ra nok'iji kja yo in nzero ñeje yo kjinchinji, kjo ra jyod'ise o ra kijijñi, ma jakjo ra dyètr'è ye ts'i bepji kja juajñiji ye arkate, ma tonji e merio, ma jmurteji, ma pjoriji texto yo xijño ñeje yo sido ri pesiji, ma xóriji ñeje jizhiji, ma pejjiji ñe ma nestaji d'a ngumì.
- ag) Na k'ósi yo dyètr'è e ngeme yo nra na kjuana ñeje ximi ra mboxteji ye ntee kjo a nita o paleji k'o ra ngontriji e merio nza kja ba xits'iji kja xiskuama nu koxte.
- ah) Na uniji yo b'ezhi ma ri d'ase, kjo ri nge e tee o dyoxi ngek'ua ximi ra jyod'i k'i ra minji na joo nuyo dya soji.
- ai) Na minji na joo in dya ra chunji, dya kjo ra yab'iji o ra

santeji nuyo ntee yo o muxteji e n'añoio nzakja ye nrixo k'o dyojui e nrixo, yo b'ezo k'o dyongui e b'ezo, yo ongui k'o e nrixo ñeje e b'ezo, yo pesi i chjuxi ñe e churu, yo jyeji e b'ito k'o dya in nzero, o yo dyaja k'o pjekjo nri neji k'o ra nrifiji yo ngeje ki panriji nza kja (LGBTTTI), texeji soo k'i ximi ra chjintiji k'o nuyo ra nejia angeze ngek'ua ra jmurte, so ra jyod'iji k'i ra ziji e ch'ii o iyo nzakja ga mamu ne xiskuama.

- aj) Na mboxteji nzakja ga mamī ne xiskuama koxte in dya soo pje ra tsjapiji o ra xiji k'o ba enje na jee. Ga kjanu nra ra pjoriji yo kjuamī kja koxte, ma ra jyod'iji jakjo ra soyaji ngek'ua ra inji na joo, zo n'añoio e ntee pe ngeje yo chjejuitrjo.
- ak) Na ngospiji texe ye koxte ma kjo o pon'i o ma mbotr'iji d'a tee nujua ra neji pje kjo nri ra tsjapiji kja in nzero o ma iyo k'o kjiñi.
- al) Na kjuana ra tsjaji ye b'epji ngek'ua xi ra jok'iji jango ga tee ye ts'ixutr'i, e ts'itr'i ñeje yo t'rii yo kja ba teji in dya pesiji e nzumī.
- am) Na k'uatiji kja ne pjoxte yo ntee nuk'o a ngontr'iji a pjori, nuyo ra kjaji k'o b'emji o na kjuana ngek'ua dya kjo pje ra tsjapiji, ga kjaba son ra minji na joo kja pjori, kjanu ra siyaji, ngek'ua dya ra yab'iji o ra santeji ye dyaja e tee o ngeje ye xundaro, k'o ximi soo ra jyeziji k'i ra chjeji k'o in teeji.
- an) Na mējē k'i ra mimi na joo jakjo b'ib'i, ra neji, ra mbeñe kjana dya kjo ra jyiomb'i e ch'uu, nuyo ntee k'o oxiji kja ye nzumī jakjo o tsjaja ye arkate pa nuyo inji a trji kja nzumī, ga nesta k'i dya ra jyezijise ma iyo soo k'i ra nrunji anzeji.
- ao) Na pjoriji ñeje ra jizhiji nuyo panrinji angeze yo a mezhe na punkji ñeje yo sido k'o pesiji kja nu padya, ye tonjo, e bizhi

yo soo ra nuji o ngetrjo ri ërëji yo ts'ipotriji in nzero.

- ap)** Na pjořiji ñeje ra mbanteji yo koxte yo ntee kjo xi ñaji d'a jña'a k'o xiri ërëji kja ne jomïna kja ri kanrgoji ñeje ya sējëji kja ne chajñiñi a B'onro.
- aq)** Na emeji k'o mizhokjimi kjo ra neji i dya kjo pje ra xiji angezeji ye ntee.
- ar)** Na chajñiñi k'o ra jod'i k'i ngeje nu ra mbos'i texe yo ra mimijiba, ra koxte ye ntee, ra mbanteji, kjana ra dyediji na joo texe yo ra ch'iñi ngek'ua dya kjo nra ra pesi yo nestaji texe yo in dyoji.
- as)** Na jomï jango dya kjo ra zódyé, ga kjanu ra teji na zezhi textoji.
- at)** Na pjořiji k'i dya ra mbotriji ye dyoxi, nesta k'i ra negojiyo in a kjaba xira jichiji yo in ch'iji, pa ma jingua ra pjóriji na joo dya yo ri kanrijiba.
- au)** Ra nzhódiji texe kja ne ñ'iji in dya ra id'iji.
- av)** Ra ĩspiji, ra eñe kjana ra jokiji texe a ñek'ua jango ra nzhód'iji, anzeji ra ñaji ngek'ua dya kjo ra zo k'i dya nra mubi ñeje ximi ra jyeziji k'o ra tsjaja ye arkate o ra jod'iji yo b'ezhi.
- aw)** Na ñ'omiji pa soo ra mbosiji, ra ngich'i jakjo ra nee, dya ra juejme, ra tsjaji yo na kjuanï, ra chjetrjoji, yo otr'i ri paa x'oñi ngek'ua ra mboxteji ngeje yo nzhód'itrjo ñeje yo nzhóni ye ts'itrézi k'o dya pesi e mbii.
- ax)** Na pesi e nrame ngek'ua ra mbedyeb'i k'o yo in ntee, ra eñeji, ra xaja, ra soya, ra tsjaja yo ra neji angeze ñeje xi ra

mezhe nzakja yo zīni k'o sot'i ma péjji.

- ay) Na mimi jakjo nra ri na joo ga soo, ra pjorte yo dyaja e ntee, ma ra mbijñi ne jomi o ma pjekjo ra nree o yo ra kjógi yo nesta ra mbos'iiji, pje nri ra kjogi kja ne chajñiñi nza kja ma nig'i yo tr'angimi yo jyeji a ñeb'a jakjo kēnri na punkji e tee.
- az) Na zopjiji ngek'ua jotrjo ga mimiji ñeje ra pjozteji, ra ngaraji k'o yo dyaja in menzumī ñeje ra jñanraji ma kjoko ra nee k'i ra ponb'iiji en chopji, ra yanji o pje kjo nee ra tsjapiji.

XÓRĪ JÑII

Jñuspīji ne nchjuu Teji kjanu Mezheji kja ne Chajñiñi ga kjaba dyib'iiji ne koxte ngek'ua ra janraji ñeje ra edyji nuyo juajnaji ga kjaba ra dyētrēji yo sīdo nra ra pjozteji k'o ra teji ñeje ra jok'iiji yo tonji kja chajñiñi.

Nuna dyopjiji ngek'ua ra dyisīji yo ra tsjaji ma ra sējē yo dyaja e paa ngeje nu ra k'uatr'i kja xiskuama ne sot'i yo ra dyētr'ē a ñek'ua kja ne chajñiñb'onro nudya na b'epji nu kjo panriji yo Jok'iiji ñeje yo n'añio nza kja menzumī, nuyo ra kjaji ye jmuu o arkate, nuyo kjaji letrjo, ye ts'ibepji yo unīji kja ye jñiñi, ñeje jakjo kanra yo dyaja e ntee yo xi pesiji nu in jñatrjo ñeje xi jieje in b'ito, yo ba enjeji na jee pe a gemejiba.

Mbaraji jakjo ga kjaji kja ne jomi jakjo o ngaraji ñeje yo xijño kjo o éméji ngek'ua dya ra jok'iiji jakjo kēnriji ximi ra mborīji yo dyoxi yo kanriinu. Ga kjaba, soo yaxīji kjaji yo b'epji kjo ra xoñi ye arkate kjo nra na kjuana k'i ra mbēs'iiji na joo nuyo jñaa k'o ra nujidya:

- A. kja ne jomi: Ra dyētr'ēji d'a b'epji nunu ra mbori texe yo teji kja jomi. Nuna punkji e xijño, yo meje k'o ba kós'i e nreje, ñeje yo dyoxi ngejedyayo nra na kjuana k'o ri pesiji yo tetrjo ñeje

mari bunji texe kja jñiñi, nuk'i ra pjoriji ñeje ya yepe ra tumiji ngeyo nesta k'i ra kjaji textoji zo ri tonjo e chopji o ri ngeje yo jujme. Ne Chajñiñib'onro ra otr'i ra janrayo ñeje ra mbori nuyo mbara ye ntee, ñeje yo ts'imixa yo xi kjaji kja nu padya jango ya o tsp'iji kja in nzumi yo ntee e jñatrjo k'o a ngemeji kja ne chajñiñi ga kjanu ximi ra mboriji kja ne jomiña.

- B. B'epj yo kja k'i mezhe ne nreje: Ne jña pa nu nreje mamí k'i ra pjoriji, ra mboxteji ñeje ra yepe jogi nuyo jomi jakjo na k'osi ye nreje, nudya yo onreje, yo na k'áá, ndareje ye zapji ñeje yo ts'isanja jakjo b'igi ne ts'ireje.
- C. Jakjo jyad'i ne mejomi: Jakjo jere ne Chajñiñib'onro exi edyji kja ye jomi jakjo kanraji na pukji e ntee, ye letrjo e jñiñi ñeje yo pēsēji. Nuyo koxte kjana ye dyaja yo manji jakjo ra tsjaji nu mēnik'ua ra manji yo b'epji k'o ra tsjaji ñeje yo dyaja k'o nra ra sēji jango ra mamí ye yeje e ñ'iji, nu nge k'i ra mbēs'iji k'e texe soo ra peji kja ne juajma kja chajñiñi yo nra nesta ra kjaji ngeje ye ngumi, nuyo nestaji k'i ra mbētr'iji ngek'ua ra nromiji o ra uniji yo b'ezhiji kja ximi ra mamiji kjo b'emi nestaji texe yo ra dyoriji o pje xira jok'i.
- D. Ma teji kja jñiñi ñeje ma tumiji kja chajñiñi: Ra pjongiji nuyo ra neji ye nrixo o b'ezo, ngek'ua ra teji kja jñiñi, yo ra nok'i ye dyoxi, kja ye nrangumi, yo teji kja juajma, ye jmoo ñeje yo b'ito k'o xi jyeje, yo b'epji k'o na zoo ngek'ua ra mbos'i yo pepji kja juajma ñeje mbesi d'a letrjo e jomi, textodyayo na mboxte nuyo b'emji k'e jñinji yo xijño kjana ra jok'iji ne nana jomi.
- E. Ngumi: Ngedyanu nu nra nesta k'i ra jyēbēji kja chajñiñi, ra kjapiji na joo, nuyo mimiji nza kja mi kjaji kja jñiñi ga kjanu soo ro ngariji texe yo in teji. Ra manji jango ra soo k'i ra jyēb'ēji yo dyaja e nzumi pa ra soo ra edyiji na joo, jakjo dya ra jmuri ye ntee ñeje ye nzumi.

- F. Dyëtr'ëji yo jñanraji ñeje yo ts'itr'ezi: nu Xiskuama nu Mamí kja ra Teji ñeje nu Jñusí Jango ga Tsjaji na Joo kja Jñiñi, ba enje yo jñaa jango ga tjapíji ma ra mezhe k'í ra b'ób'íji ye nzumí, ra dyíspíji ne sibi, ra jok'íji, ra yeb'eji, o ra mbëtr'íji jango ri paa ye ntee k'í ra ma b'íg'íji ñeje ra janraji ye ts'itrezi, nuk'o ra mbesëji texe yo b'ezhi a ñek'ua kja Chajñiñib'onro.
- G. Jakjo poji ye ntee ñeje ñaji: Ngeje yo nra na kjuana k'í b'ezh yo ra kaji, ra oríji, ra kjaji na zoo ñeje ra mboríji jankjo pa jmurte ye ntee ngek'ua ra eñeji o ra ñaji. Nuyo ñ'íji, ye nzhód'í o minji, jakjo ngeje b'atríji, yo sido k'o ri janrajitrjo, kjana jango k'osíji ye zaa pa so ra kjóg'íji, ngejedya k'o jyezi k'í jotrjo ga mimiji texe yo tee yo a minjiba.
- H. Ñomíji ñeje k'ich'íji: Ne chajñiñi ngejenu ra jieziji texe ye ntee k'í ra ñomíji o ra nzhód'íji jakjo nra ra neji angeze ngek'ua a dyot'íji k'o jmóó k'o ngeje k'í pesi e mbitr'ezi ra mboxteji. Ngejedya a kjanu k'í ra otr'íjiyo in nra ra x'oñi yo tee k'o nzhód'íji, ñeje yo pje kjo nri pesi d'a ngeme o yo pjekjo b'ezhi kja in nzero, kjana yo pedyeji pa pepjiji na jee kjana teseji kja mbitr'ezi.
- I. Kjo mëji, jonte, k'osí ñeje ga s'ob'íji k'o dya na joo: Nuyo Jmuu kja Chajñiñi ngedyo yo ra nuji k'e nuyo ntee ra minji na kjuana, ximi otr'í ra jyod'íji pjekjo ra mbëteji ye ntee, ra chjoríji nuyo nra na s'ezhi ma ra sējē yo mbijñi nuyo nradyéb'é o yo nrase kjo kjase ne xoñijomí ma ra id'í o ngeje yo tee yo pje nzi ga kjaji.

Gakjanu, ra neji k'o meyaji nuyo xi pesiji angeze yo nestaji nra ra mborí ngek'ua ra sido k'í ra n'ok'íji ma ra tonji ye merio ñeje ma ra jmurteji kajnu ra sido k'o ra jñanrraji ye ch'omí i xi ra dyëtr'ëjiyo zo a mezheji na punkjí. Yo ri kjiñíji k'o a tsjaji nrizi mi jinguama, yo sido ri pesiji, yo o mbedyes'e,

kja yo in jñiñi ma ri na nojo o ri letrjo, texe dyayo ngeje yo b'emji k'i xi mbesiji gua kjaba nesta ra pjoriji ngek'ua dya ra chjori.

Ne Chajñiñi a B'onro ngejedya nu a mezhe ma o nok'i ngedya nu Chajñiñi na Nojo nujua jod'i k'i dya kjo ra nchjuu, mboteji, jonteji ñeje soo ri dyob'i. Ga kjanu mbante nuyo koxte, yo sido pesiji ñe jakjo o muxteji k'o sido pjoriji yo pesiji ma o muxteji kja Chajñiñi ñeje yo in teji ma ra jñanraji trjii. Ximi ga kjaba nuyo in koxte yo ntee k'o kja o sējējiba nudya soo k'i dya ra mezheji k'o ra minji o ma ra neji a ra ngemejiba kja ne Chajñiñi i dya kja ra nzhóg'iji ximi ra kjar'iji a kjanu nuyo o pjong'iji kja in jñiñi yo dyaja e tee kjana nestaji k'i ra mboxteji pe ye otr'i ra ma a x'oñi ngeje ts'ixutr'i e ts'itr'i ñe yo tr'ii. ga kjaba yo arkate yo o juajniiji kja ne Chajñiñi a B'onro ñeje yo in pjoxte angezeji, yo nesta ra kjaji pe dya ra yanji, ngeje k'o ra tsaji na joo yo ts'ibepji yo ba enje na jee o gi ngeje yo jyod'i ñeje ra mboxteji texe yo nesta ngek'ua ra ngeme a B'onro.

Nunu panriji nzakja nu Jmunt'i e Ch'opji kja nu Chajñiñi a B'onro nuna ximi mbesi yo dyaja b'epji nzakja kjontr'iji, yo xepjeji ñeje na kjuana ra tsjaji yo ra mam'i ne Jmurte kja ne Chajñiñi k'o dyus'i e koxte ga kjanu soo k'o dyētr'ēji yo dyaja e b'epji k'o nestaji i ximi ra soo k'o ra jyad'iji ye ch'opji k'e jmunt'iji, ga kjaba a ra sod'iji jakjo b'ezhi, nzakja ga mam'i nu xóri kja Xiskuama nu tsjaba.

XÓRĪ NZIYO

Ne xiji k'o tsja ye ntee ñeje yo xundaro k'o juajni ye jonte, edyji e yeje e jñaa:

JÑAA DAJA

Ye ntee k'o o mejom'i kja neje sido k'i minji kja Chajñiñi ne B'onro ñeje ngejedya yo juajniiji o xiji yo mejñiñi yo ngeje k'i o ngarajiba ximi o muxteji yo in ch'ii ñeje yo in xutr'i, ye Minji ngeje dyayo dya

o muxtejiba pe a mimiji kja Chajñiñi, ye Menzumĩ ngeje dya yo a mezhe o minji ñanto e zana, yo poji nuyo ngetrjo k'ĩ nzhód'iji kja ñ'iji in ngetrjo kjóg'iji.

Ga kjaba, ximi mbante k'ĩ ngeje ye ntee yo o mbedyiji kaj yo n'añio e jñiñi jakjo o muxteji kjana o ngaraji ngek'ua sido k'ĩ pantejinu nza kja ga dyis'ĩ nu jña kja Xiskuama. Nudyanu ne xorl' ngeje k'ĩ dya ri na ngoo yo tee, ye ts'ixutr'i, ye ts'itr'i ñeje yo tr'ii ñeje yo dyeb'e e nranteji soo ra dyoriji jango ga tsjaji ma juajniiji ye arkate o ra mboste pa soo ra tsjaji nuyo na kjana k'ĩ b'ezhi jakjo pesiji yo in tee, jakjo xóriji, jakjo b'inji, kja in jñiñiji o yo dyaja k'o xi b'ezhi k'ĩ ra mbëtr'éji, ngeje ga kjanu k'ĩ ra nejijo. Pa ra sido ra ñaj ra xok'iji d'a ngoxti jakjo soo ra ngichi texe k'o in dyoji k'o ra neji ra mboxteji.

Nudya nu juajni so ra tsjaji texe, dya kjo pje ra xipji, ra mbezheji, dya ra jizhiji, ra tsjase ñeje ngeje nu nesta ra tsjaa ma juajniiji ye arkate angezeji dya kjo ra jyok'ĩ, ximi yo tetrjo kja meb'onro, ma muxteji o ma a uniji ne xiskuama k'o junsĩ k'ĩ a mejomĩ, soo k'ĩ ra koxte o ra tsjaja ye arkate kja ne Chajñiñi nu jërëba.

JÑAA YEJE

Ma yaxiji kja xiskuama ngek'ua ra juajniiji, ra manji texe, ñeje ri ngeje kja in dyoji o ri nge in kjuarma, nu ngeje k'o nee ra mamĩ, k'ĩ soo ra dyediji texto o ma jio ri d'ase yo b'emji k'ĩ nesta k'o ra dyëtr'éji na joo yo b'ezhi, ximi angezeji ra nuji k'ĩ na kjuana k'ĩ ra tsjaji in dya ra poniji.

Ga mbaraji yo in koxte ye nrixo ñeje ye b'ezo ngek'ua:

- Ra mburĩ nuyo xiskuama kja koxte ñe yo dyaja, ximi ra potiji ne Nraskuama.
- Ra tsjaji yo nesta nza kja ne yepetjr'onĩ yo pot'iji, kjana ye dyaja e jña k'o junsĩ kja xiskuama kjo tsjaji textoji.

- Na dyonji texeji kja juanji ngek'ua ra tsjaji yo b'ezhi o dya xira tsjaji dyayo.
- Na ra dyonji ye ntee nza kja ba enje kja Nraxiskuama kja Chajñiñi.
- Na ra dyoniji texeji k'o pje nri ra manji nza kja yo n'año panriji ngek'ua na kjani k'o ra jok'iji ye ts'ibepji yo sido b'ezhi kja ñ'iji ñe texto kja Chajñiñi. Kja Jmurte ne Chajñiñi a B'onro ra xipji yo ntee k'o a sējējiba kjana xi pesiji d'a jñaa k'i ximi ra tr'oniji, ximi nesta ra sot'iji e dyech'a ye pezhe ye tee k'o xi jñaji yo a minjiba.
- Na dyoriji k'i dya ra mbantej ye arkate k'o nroji pa dya ri jmuyo.
- Na manji jakjo ba dyisp'iji, jango ra edyji ñeje jakjo ra tsjapiji nuyo ch'opji yo ra s'od'iji ngeje e merio tsja texeji, yo ntee ngeje yo ra matr'iji yo in dyoji ngek'ua ra xipjiji ja o ngich'i ye ch'opji.
- Na jichiji ye joonji ngek'ua ra zētr'ēji k'i ra tsjaji e arkate ma ra juajnū ye ntee, zo angezeji dya ra xipji yo dyediji ye jñaa, nuyo ngetrjo k'i ri nesta ngeje k'i ri pesi yo yaxi k'o in nchjuu ñeje nu ts'iskuama k'o kuar'i in jmii ma ra sot'i ne naja kjo nchju nu pezhe texto ye mebonro.
- Dyusi, yo dyaja, pje ngeje yo ra tsja ye édyiji e ntee, yo nesta ngek'ua ra jñuspiji in nchju ye nrixo ñeje ye b'ezo ma angeze neji k'i ra jyod'i k'o ra zētr'ēji kja arkate, ximi angeze ngeje nu ra mbesi k'o ra jichi yo dyaja in dyojui pjembe yo kjaa, jakjo ra ngich'i, janzi ra s'od'iji ñeje pjenge kjo ra dyētr'ēji. Ma ra juajniji ye ntee nza kja jakjo junsiji kja Nraxiskuama a Xoñi, nudya ne Nraskuama, ye koxte k'o juajniji ñeje yo in skuama ye édytee, nudya yo ximi ra jñanra nuyo nesta yo

dyaja e ntee, ma ra junspiiji in nchju yo kja tr'iji o ya in dyoji yo xi jñatrjo d'a jñaa kjana ra s'oti texe yo ori ne nrangumi ngek'ua ra jñusnpiji in chjuu nesta ra mamī pje ngeje yo juu angeze, ga kjaba ra dyerēji yo chopji k'o junji ngek'ua dya ra s'oma nuin nchjuji.

- Ra mbanteji nuyo jmurteji k'o jod'i k'e ra nrojo ma juajniiji e arkate nuyo mbara ye ntee, nu dyayo ra nesta k'o ra pjost'i jango ga dyerē k'o ra teji nuyo jñaa k'o nra na kjuana ximi ra pjechiji ma ra juajniiji e arkate o ñaji, ga kjaba k'o jodiji ngeje k'i dya kja ra nchunji zo dya chjetrjo ga kjiñiji, ga kjanu na k'e ye ntee ra dyerēji yo jñaa k'o manji kja b'izhi.
- Nesta ra mbesiji nuyo pjechi ra pechpeji nuyo ngeje k'i ra mamī kjo b'ejmi o nroji o iyo, ximi a kjanu ra manji jinga dya na kjuana k'o nroji nza kja ma juajnuji nu arkate k'i ra mimi ne Chajñiñi a B'onro, ye isiji e koxte ñeje yo jmuu, yo kjógi ma juajniijyo kja Chajñiñib'onro.

XÓRĪ TS'ICH'A

Jñus'iji Jakjo Jyad'iji yo Kjaji nujua jango mamī k'i ne Chajñiñi a B'onro ra tsjaji pa ra soo k'i ra minji na joo nuyo e arkate ngeje yo jñusiji kja mexa ye ntee, yo jmurte kja jomī, kjanu jyeziji k'i ra moji kja nits'ijmi jango ra neji angeze, ximi kja ne chajñiñi jyad'iji yo kjaji yo na kjuana, ne jmuu ñe yo pēsēji ne koxte.

Ne pezhe naja nu mamī kjo kjaa ye koxte xits'iji ma ra sot'iji, ra juajniiji ñe ra jyeziji k'i ra pepji nuyo mamī jakjo ra kjaa ye koxte, yo nesta ra s'ot'iji ngek'ua ra juajniiji, jango ra soo yo kjaji ñeje yo ximi ra xóriji ye dyaja e xóri, jingua ra jmuriji pa soo ra ñaji ñeje yo dya kjo xira neji k'o kjaji nesta ra jñusiji texto yo.

Nuyo soo k'i ra Jok'i ye Jñaa kja Chajñiñi ngeje yo mamì:

- Ra pjongiji ñeje ra pot'iiji ye koxte kjo tsjase kja jñiñi.
- Ra ñaji ngek'ua ra dyusiji kja xiskuama ne Chajñiñi ñeje yo menzumì ga kjanu ra tsjapiji e koxte nuyo ngeje nra ra mbos'i ye ntee.
- Ra mburiji k'i ra tsjaji ye koxte jakjo Jmuriji angezeji.
- Ra neji o soo ra manji k'i iyo texe ye koxte yo Xiskuama ne B'onro.
- Ra junsiji kja mexa ma dya ri b'ib'i ne arkate kja Chajñiñi.
- Ra pjongiji ye koxte yo ra mbosiji ngek'ua ra manji jakjo ga jmntuji ye merio, ximi ra manji jakjo sod'iiji, yo ra nromiji ñeje yo nestaji.
- Ra jyod'iiji, ga ñaji, ñeje ra manji kjo na joo texe yo s'od'iiji nzakja mamì ne Xiskuama kja S'od'iiji ye Merio.
- Ra yepe ra nuji k'o o s'od'iiji nu kjéé k'i a kjógi.
- Ra manji kjo jaa o iyo kjanu ra pot'iiji ye jñaa yo tsjaja kja Jmurteji.
- Ra yepe k'i manji kjo ngeje nu b'ezo o nrixo k'o ra pepjiji kja ye tr'angimì kja Chajñiñi nu jërèba.
- Ra zopji nuyo arkate k'o pepji kja ye Tr'angumì kja Arkate , texe yo junsì in nchjuu a xoñi yo ngeje k'e mamì jango ra s'od'iiji ye ch'opji texto yo nragumì yo nra na nojo o letrhoji

ximi ra dyoniiji ye menzumi texto ja ga pepjiji ñeje pjembe k'o tomi.

- Ra jñanraji ñeje ra manji kjo jaa ra tsjaji nuyo ra manji kja ye ts'ibepji k'o ri na kjuana ñeje jango dya ra jmuttiji.
- Ra manji kjo nuyo ch'opji k'o s'od'iiji ngejedya yo manji k'i dya nra meyaji kja ye merio ngek'ua dya nra ra tsjopiji nuyo ra s'od'iiji.
- Ne jñaaya ye un mamí pjeme k'i kja ne jmuu jñus'i k'i nu arkate ne jmóo nu mimi kja mexa ra xiji e xota ne mamí pje ngeje yo ra tsjaji kja ne Chajñiñi a B'onro angeze ngeje nu ri x'oñi kjana texe ye ntee k'o pepjiji ra tsjapiji e ngenra ma pjekjo ra xipjiji, so k'i xira mamí jango o juajniji angeze, nuyo xiskuama yo o jizhi ngek'ua ro s'ed'ë a ñek'ua, ximi ra mbanteji yo soo ra tsjaja ñeje mara b'ezhi angeze ma ra nzhógi o ma dya kja ra nzhógi.

Na b'ezo o nrixo nu ri ngeje e Arkate a Xoñi ngeje dya nu soo ra tsjaja yo mamiba:

- Ra pjongi ñeje ra jizhi jakjo ra tsjaji nuyo koxte ñeje ye xiskuama k'o ra dyisi ne Jmurte kja Chajñiñi.
- Ra otr'i ra jizhi ne jñaaya nu Jmurte a Me'bonro, nudya ne xiskuama ñeje yo dyaja e koxte yo ètr'ëji nuyo Jmurte a Meb'onro ñeje ne Jmurte kja Chajñiñi.
- Ra dyoti ñeje ra pot'i kjo ngeje k'o ra mbosi angeze.
- Ra jich'i nu Jmurte kja Chajñiñi nu koxte k'o ra jñusiji kja xikuama nuyo ra jmuttiji ñeje yo ra s'od'iiji ngek'ua ra mbaranji.

- Ra xipji nu Jmurte kjo ri geje k'i b'ezo o nrixo kjo ngeje k'i ri paa a x'oñi nu arkate kja Chajñiñi.
- Ra nrjini k'o b'ezhi nuyo nrangumi kjo pepjiji yo ntee k'e nestaji ñeje yo p'ese ngek'ua dya soo ra ngontr'i nu ra Sod'iji kja Chajñiñi. mbara yo b'epji k'o na kjuana k'o ra tsjatrjoji ga kjanu ximi ra ngontr'iji na joo nzakja ma mi jingua, texe mbépjji k'o pepji kja Chajñiñi.
- Ra tsjaji ye xóri k'o nra ri na punkji nuk'o ra mbeñeji nu Arkate kja Meb'onro ngek'ua ra mbara yo b'epji k'o na kjuana k'o ra tsjatrjoji ga kjanu ximi ra ngontr'iji na joo nzakja mami jingua texe mbepji k'o pepji kja Chajñiñi.
- Ra pejñe nu Nguenra k'o ra sod'iji nu d'akjéé kja ne Chajñiñi.
- Ra ma xipji ne Jmurte janzi k'o o s'od'i kjéma kjéma nuyo b'epji yo dyétr'èji ñeje k'o na kjuana kjuar'iji k'i ma nestaji k'o e ch'opji.
- Ra jizhi nuyo o k'uatr'ipiji ye koxte ñeje yo dyaja e xiskuama nuyo o mbejñe ne Jmurte kja Chajñiñi.
- Ra mamí pjembe k'o ra kjaji ne nrangumi k'o pjori ye ntee kja jñiñi.
- Ra uní ye xiskuama nu mamí kjo na kjuana ngek'ua dya kjo ra jyoteji k'o e b'echjene.
- Ra pjongi kjéma kjéma nuyo xiskuama jango ra mamí janzi ra nroo ye mbepji k'o pjepji kja Arkate ne Chajñiñi.
- Ra mborí nuyo koxte kja b'epji nuyo a pesi ye ntee k'o pepjiji kja ne jmuu kja jñiñi ñeje yo menzumi k'o xi letrjo.

Ne Jñaa e jñii yo jyađ'i nu koxte nudyanu ra sido yo nra na kjuana k'o xóriji ye koxte ñeje na jonte, na k'ich'iji, na jñanraji, na pjongiji ñeje k'i jizhiji yo s'od'iji. Nudyanu nu mamĩ k'i Pjorĩ ne Koxte nge nu ra ma jyeziji kja Nrangumĩ nuna Nojo kja Koxte nuk'i ximi ra mbesi d'a Ts'inzumĩ kja Jñaji ñeje d'a Jmurte nunu jyađ'iji ne Koxteji kja Chajñiñi. Nuk'i ra tsjaji na joo, ra mborĩ, ra jñanra k'o sido, nuyo nra kjaji na kjuana yo in b'epji kja Jyađ'iji ne Koxte kja Chajñiñi ngeje nu ra ngeme kja Jmurte ye Nteji, nudya ngeje ra juajni kja jmunte.

Unĩ k'i ra juajni ne Nrangumĩ ne Jmurte jakjo Jyađ'iji ne Koxte, ximi ra jyeziji k'i ra tsjaseji na joo kja nu in b'epji, nuyo arkate k'o xóri ye xiskuama ma kjo nee ra ngontr'iji pjorĩ, ga kjanu ximi kuatr'ipi ne Nangumĩ kja Bépji e Ntee k'o Mbotr'iji k'o kaji k'o nestaji.

Nudya yo jñaa k'i pesi ne Nrangumĩ na Nojo ne Koxte kja Chajñiñi ngeje:

- Ra pench'i na joo kjo ra tsjaji kja koxte, yo nra na kjuana, ñeje yo b'emitrjo nzakja ga mamĩ nu Xiskuama kja Meb'onro, ximi dya ra tsjaji nuk'o dya ba enje e sorĩ ñeje yo dyaja e jñaa k'o mamĩ kja ne Xiskuama.
- Ra mborĩ nuyo koxte k'i ri pesiji texe ye ntee nzakja ga mamĩ kja ne Xiskuama kja Chajñiñi ñeje yo dyaja k'o o tsjaji k'o yo dyaja e jñiñi.

Nudya nu ra jyađ'iji na joo ne koxte kja Chajñiñi ngeje yo otr'i ra jyod'iji jakjo ga jok'ijiyo ma o chunji o id'iji ye ntee. Ngek'ua ra soo k'i ra tsjajiyo o dyëtr'ëji ne Nranzumĩ kja Dadyo Koxte, nudya ne ngumĩ ngeje nu pepjise i dya k'ich'i kja Nrangumĩ nuna Nojo ne koxte kja Chajñiñi a B'onro nuna mbesise kja in b'epji, kjanu ra jok'i yo ot'i ye ntee k'o pjembe o tsjaji, angezeji xi s'od'ijise yo merio k'o ch'inĩ ngek'ua ra tsjaji yo:

- Ra dyédiji na kjuana ngek'ua ra jok'ij nuyo chu'u kjo kjaa ye

ntee k'o koxte, yo ch'omì, ye nteji, ma ech'iji kja pjorì, ma ri ngeje yo o kjaji yo dya nra ri na s'ezhi k'i ra jod'iji ne koxte yo kja tr'ii.

- Ra pjog'i anre ngek'ua ra jok'i ma nudya yo nzumì o dyis'iji a xes'e ñe anrub'i.
- Ra manji nuyo dyaja e ts'ingumì pjekjo ngeje yo b'epji k'o ra tsjaji kja jñiñi nuyo ngeje k'i xórijì kja iskuama pa ra pjog'i a nre kjana ra jok'i yo chu'u k'e kja ye menzumu jakjo mimiji.

Ne Nrangumì nuk'o pepji jakjo ga Xorìji ma Kajokjo Mbotr'iji, nu ngeje k'i pepjise añek'ua kja jmurte ne jakjo jjad'iji nu koxte, nuyo ximi kajjise texe yo ot'iji ñeje junji e merio yo ngeje k'o nra pjechji kja xorì ma kjokjo potr'iji.

Ma ra manji k'i dya na kjuani k'o kjaji nudayayo soo ra pot'i nuyo jña k'o ba enje kja xiskuama zo ri ts'ik'etrjo, ma o mamì k'i b'emji yo nra na punkji e ntee.

Ne Jmurte kja Koxte ye Ntee ngejedyayo ra soo ra kjaji:

- Ra juajni ye nzehixo ñeje ye b'ezo nuyo ra pepji Jmurte kja Koxte.
- Ra manji kjo ri ngeje ne arkate zo ri nrìxo o b'ezo nujua ra dyoniji ne jmurte, ngek'ua ra mamiji kjo ri ngeje k'i ra x'oñi nunu Edyi Texe k'o Koxte kja Chajñiñi.
- Ra xiji ne Jmurte nuyo soo k'ü ra zètr'è nuyo nrìxo o b'ezo k'o soo ra pepjiji ma junsiji yo arkate ñeje so ra chjorìji ma pjechi ra poniji.
- Kja ye b'epji ma juajniye ye arkate, na Ngumì k'o Juajni kja Chajñiñi a B'onro, ngeje nu nra pjechi.

Ma juajniiji ye ntee k'o neji ra tsjaji e arkate ñeje k'o na kjuana jieziji ra manji yo kjinch'i nudyanu nge k'i soo ra sob'i ma dya o tsjaji na joo ñeje ma poji ye ntee, ma ra jñanraji angeze k'o dya pje kjo nri o kjaji in a kjanu nuyo dya exi o jyoteji, ma ximi ra manji angezeji k'i dya ra édyiji yo koxte-kjuani k'o tsja ye tee, kjaní ma dya soo ra minji ngek'ua ra ñaji nuyo ts'ingumí k'o ngeje nuyo nra pjoxte yo in dyoji ñeje k'o na mimiji.

Ra dyétr'ëji ne Jmurte kja Jñiñi nu Edyiji ne Jñaa ñeje ne Jmurte k'i Jiad'i ne Koxte na Pepjiji ye Jmóó. Nu otr'i ngejedyanu ra tsja ye b'épji k'o ra jok'i ma kjojo pesi e chu'u ye mbepji yo pepjiji kja Chajñiñi a B'onro nu nge k'i na kjuana ra mbos'i texe yo indyoji, nu yeje negeje nu ra pjo'o a mbó'ó kja ye arkate yo juns'i kja ne Chajñiñi a B'onro, yo menzumí ñeje ye ntee. Ne yeje nu ngeje ximi ngeje nuna kjuana k'o jyad'i ne jñaa ngek'ua ra tsjaji na joo ne koxte angeziji n'añio pepjiji, ngek'ua, nudyanu ts'ingumí ra jok'i ye jñaa ma soo k'o ra chunji ye jmóó k'o nuyo ntee k'o pesiji d'a b'épji kja ne Chajñiñi a Bónro ñeje yo dyaja k'o ximi ra mamí yo nguechjne, ra ngiji kja b'epji yo sante o pje nzi ga zopji ye nrixo ñeje ye b'ézo k'o péji kja menzumí ñe na kjuana yo sido kjaji, nuda bunji kja ngumí e arkate nge k'o ra juu ye xiskuama nuk'o ra ma jyezi ye tee ma dya uniji k'o o dyori kjanu o jyotr'iji in ga kjaba dy étr'ëji yo ba enji kja ye xiskuama jango mamí ja ra mboxteji ye tee, ngeje dya a kjanu ra tsaji ma pjekjo ra tsjaja ye mbépi k'o junsí kja ngumí ye arkate ne Xota ñeje yo Kja ye Jñaa, nuyo e menzumí ñeje yo dyaja e ts'ingumí.

Kja ne Jñaa nziyo nu mamí jakj ga Mborí ye Ntee ñe ja ga Jyad'iji ne Koxte nge k'o ba jñus'iji ye jñaa k'i nu pjori e ntee ngeje na b'épji k'i ngetro soo ra tsja ne Arkate kja Chajñiñi a B'onro, nuyo ra mboxte angeze ngejejo menzumí ñeje texto ye ntee, ga kjaba otr'i ra kjaji yo dyeb'é nra ri na s'ezhi, k'o ra jyod'iji ñeje ra ra ngiji ma dya jonte o ra jyod'iji k'o a mbotr'iji o poniji, ga kjaba ra jyad'iji na koxte,

ra jizhiji jango ra mimi na joo ye mbéé, texe nesta k'i dya kja xira chunji ñeje ra pjoriji ye ntee k'o dya na zezhi o juemeji yo na yo junb'iji in koxte.

Ye xundaro kjo pjoriji texe ñeje yo dyaja e ntee k'o pepji ngek'ua dya ra tsjá k'o ra sante ye ntee, ga kjaba nu ra otr'iji ngeje k'i ra ñaji ngek'ua ra jok'iji nu chu'u, ga kjaba ra mboriji nuyo koxte kja ntee yo o yab'iji o ponb'iji o pjekjo tsjapiji. Dya ra nrëji ye xundaro k'i ra b'ób'i ye ntee. Ngek'ua ra jyod'iji ye xundaro k'o ra pjor' ye tee ga kjanu soo ra tsjaji yo:

- Ra mbori ye koxte e ntee, ra minji, nu in nzero ye ntee ñeje yo o nromiji kjana pesiji.
- Ra otr'iji ne jña'a ngek'ua dya ra chunji.
- Ra otr'iji ye b'epji ngek'ua dya ra poniji ximi ra zëriji ye mbee.
- Ye koxte k'o tsjaja texe ye ntee.
- Ra pepjiji ngek'ua ra nzhód'i na joo ye ngumi k'i pjorte ñe koxte.
- Ma na kjuaní ñe ma kjaji k'o mamí ye xiskuama e koxte ngeje nu ra jok'i yo nesta texe ye ntee k'o ra mbos'i.
- Ra jonteji ñeje ra mbos'i k'i ra tsjaji na joo ye koxte.

Ngek'ua ra édyji ne koxte yo tsjaja ye ntee a pesiji nu Ngumi k'o jok'i Texe ye Koxte, nudyayo soo k'o na b'emji kjaji ngeje: ra xoñi k'i ra jyod'i ma kjok'o o tsja yo dya na joo nza kja yo mbéé o yo potr'ite, nuyo ngeje k'o ra mamí k'i o kjaji o iyo ñeje xira uniji e zets'i yo zëriji pje dya poniji o mbotr'i ntee, ra dyët'rëji d'a ñi'i ngek'ua ra soo ra jizhiji k'o b'emji o na kjuaní kjo kjaji, dya ngeje e b'echjene k'o manji, ga kjanu nesta ra jñusiji kja xiskuama nuk'o

kjaji angeze, kjanu ra jyod'iji yo dyaja k'i b'ezhi pa soo k'i ra jok'i ma dya panri o jyoo ye ntee.

Nu koxte k'o kjaji ngek'ua ra ngontr'iji kja pjori ngeje nu n'añio ximi zójinu nunu ra tsjaji kja yejoñ'ii ma mbanteji, ma nguechjene k'o manji, ma kijjñiji, ma sidoji, ma chjetroji kja koxte, ma dya kjo to'o, ma nesta k'i nra ra mbos'iji na joo ma ra nee k'i ra ngontr'iji kja pjori, ma angeze nu nrixo o b'ezo koxteji, yo a mbedyeji na joo dya kja ra yepeji k'i ra zopjiji. Ga kjaba xi juns'i kja xiskuama k'ü nu Jmurte k'o Jok'i jango ga dyopji yo kos'iji. Letrjo k'i jyezi ra ngeme kja pjori, na kjuana k'o mam'i ngek'ua ma kjok'o zad'iji, o poniji, o mbotr'i ra jok'i yo o tsjaja. Nuyo a mbotr'ite soo ra mbara yo na joo ñeje na kjuana ngek'ua soo ra minji k'o yo in teji kja ne Chajñiñi a B'onro, angeziji ra panriji k'i ra neji yo in dyoji ñeje yo otr'i ra mboriji ngeje k'i dya kjo ra pesi e nrumi, ga kjaba dya kjo xira ziriji, dya ximi ra yanji ma ra zërëji d'a tee, k'o soo ra jichiji d'a ts'ibépi, ra mbara ne xóri ñeje yo nra na zoo, texe yo na kjuana k'o ra jizhiji nza kja yo tr'eñe.

Ra dyètr'ëji na b'epji ngek'ua nuyo kja tr'ii ra mbesiji d'a koxte yo nra na juani, angezeji dya nesta k'i ra ngontr'iji kja pjori, neste k'i yo kja tr'ii ri pesi e dyech'a yeje e kjée pe dyeb'e ri sot'i nuko e dyech'a jñinchjo e kjée nudya yo dya soo ra moji kja pjori.

Ne Jña a ts'ich'a nu xiji ye Ts'ingumi yo Mboxteji kjo Kja jise mamiji k'i nudya ye b'epji ngeje yo nra na kjuana ñeje dya kjo uni zets'i, mbesi yo koxte k'o mam'i kja xiskuama ngek'ua uniji e ch'opji nuyo ra s'od'iji kjanu ra dyètr'ëji ye b'epji yo ra jok'i ye dya na kjuana k'o ra jok'i jango ra mimi yo in dyoji, ga kjaba ji nge angezeji k'o juajñiji ye ntee k'o ra pepji kja ne ngumi o jango ra manji k'i ra ngich'i ye ch'opji a kjanu mam'i ye xiskuama k'o jñusi yo arkate kja ye koxte nu ni nchjuu Ne Jmurte k'o Edyi ne Chajñiñi a B'onro nu ngeje jñanri ñe edyi nuyo kjaji k'i b'epji k'o ra jyod'iji pje ngeje k'o na kjuana k'o ra jok'i ye arkate ñe yo menzum'i, ne Jmurte kja Koxte ye Ntee nu Chajñiñi a B'onro, nunu mboxteji k'o ra jyod'i yo ñiji

k'i na dya mok'i ñeje ra mbanteji nuyo koxte k'i sido pesi ye ntee; ne Ngumĩ kja Jyad'iji ne Koxte, ne Ngumĩ kjo dya Kjomĩ, yo Jyezi k'o ra Panriji yo Ts'aa kjana yo dyis'i k'o tsjase ye tee, ne Ngumĩ k'o Juajnu ye Arkate ngedyanu ximi ra mamĩ ma dya kjaji yo b'ejmi ma yaxiji kja xiskuama pa ra jyod'iji ye arkate kja Chajñiñi a B'onro texto ma poji ra sido k'o ma nuji nu Ngumĩ ne Tsjaji texe ngek'ua ra dyërë k'i manji ye tee ma kjokjo ra nee k'o ra ngontr'iji kja pjori nudya a kjaba ngeje yo sido kjaji.

Ne Jña a ñanto nu xiji Jakjo Sëtr'ë yo in Jomĩ kja ye Menzumĩ jchiji k'i nuyo na jo k'o merio jango ra zëtr'ë k'o in jomĩ kjana ma nesta xira sido ra jñaji, ra juajniji in arkate o yo b'epji k'o b'ezhiji a ñek'ua kja ne Chajñiñi a B'onro, ngedy a kjanu k'i ra juajneseji yo ra dyëtr'ëji a mboo kjana ximi ra jñanra yo ra tsjaja ye tee k'o na peji kja ye ngumĩ ye menzumĩ k'i sot'i texe k'o nrixo ñeje ye b'ezo k'o jotrjo ga mini ñeje jod'iji k'o ra jok'í yo b'ezhi ma ra juns'iji ye arkate.

Nesta ra xiji na zezhi k'e nuyo menzumĩ ximi ra manji k'o ra tsjaji, a mbo'o jakjo sëtr'ë nuin jomĩ nujua jango ri mbanteji nzakja k'o mamĩ ye arkate ñeje yo pjoste angeze, yo bepji k'i kaji k'e ra jok'í yo b'ets'iji kja jñiñi, jakjo ga ñ'omi kjana sido nzhód'iji ye dyaja e ntee, ne pjoste, ma na kjule ye ch'opji k'o jmuttiji ñe ye sóri, k'o na zoo pesiji, e tr'eñe, pjoste kja jomĩ, nuyo koxte k'o b'ets'i, k'o pjonguenra ñe ma ñaji ye tee, ximi ra mbaraji yo dyaja e xiskuama jango ga mamĩ texto yo jña k'o jñusi ye jmuu ngek'ua dya kjo ra meya.

Ne Jña a yencho Jakjo mamĩ k'o ri Nañ'ioji ye Ntee mbante a kjanu yo jñiñi k'o so ngaraji nrizi mi jingua ma dyéb'e mi sëjë ye chupi nuyo ximi pesi in koxte ma d'ase o ma jmurteji ye nrixo ñeje ye b'ezo. Ximi ga dyisi kja xiskuama nu xiji ne Jña k'o Mamĩ Texe yo Jñiñi kja Xoñijomĩ jakjo ba enje yo in Koxte yo xi Jñatrjoji k'o jyezi angezeji k'i ra juajniji yo in arkate, kajna ximi ra dyoniji pjembe k'o ra tsjaji kja in jomĩ jakjo minji ñe pjembe k'o ra mboriji.

Nu Chajñiñi a B'onro jotrjo k'o kanraji to tee nuyo chjejtrjoji, ma ra ñaji o ma ra tsjaji yo mbaxkua ngeje dya yo jñiñi k'o xi jñatrjoji nuyo sējë a ñek'ua pe a mezhe k'o o minji a ñek'ua kja chajñiñi, ngek'ua a mbanteji yo pesi ñeje yoin koxte, angezeji pjechiji k'o ngeje dya yo ntee k'o ba eje kja yo ñan'io e jñiñi k'o o ngaraji nrizi mi jinguaama kjana o sējëji kja ne jomī e Chajñiñi a B'onro otr'i k'i ro enje a ñeb'a yo chupi dyeb'e mi ñaji ne jñangicha, dyeb'e ximi jyad'iiji ne jomī texe mi soo k'i ro nzhód'i o ru minji jakjo mi neji, nu padya xi pjorī k'o sido pesiji ye tee, ma tonji e ch'opji, ko xi pesiji, ye juajniiji e arkate, nuyo koxte k'o tsjaseji, k'o sido mbeñe jakjo ba enje, kja jomī k'o pesiji ñeje yo kjiñiiji o nuyo ts'ik'etrjo yo sido kjaji.

Ye jñiñi jango sido jñatrjoji k'o a minji kja ne chajñiñi ngeje yo na punkji, peji ngek'ua ra nroji e merio, sido pesiji yo na joo, ngejedya yo o minji na jee mi jingua ngeje yo mejomī e ñeb'a nudya a ngemeji kja ne Chajñiñi a B'onro a ñek'ua exi o tunji yo mi kjaji kja in jñiñi k'o sido o ngemeji a manu jango o ngaraji, ximi mbanteji k'i angezeji pesiji ye koxte ngek'ua ra sido k'i ra yepesiji k'o ra dyëtr'ëji yo mi kjaji a manu jango o ngeme yo dyaja in kjuarma jakjo kjaji yo na joo.

Manji k'e nuyo jñiñi ñeje yo dyaja e ntee k'o xi pesiji d'a jña a k'o ri ërëji kja nu padya angezeji pesiji ne koxte ngek'ua ra juajniiji jango ga mimiji, k'o nudya yo panri k'i pesiji angezeji nesta ra juajniiji yo in jmuu o arkate kjanu ra jyodiji ja ga pepji ngek'ua ra nroji e merio, ja ga minji, ñeje ra mbori yo pesiji, nu jakjo dya pje ra xipji kjo na joo o iyo, angezeji a mbanteji kja ne Chajñiñi a B'onro ngek'ua a pesiji ne koxte ga kjanu so ra sidoji k'i ra jyodiji ja ga pepji ngek'ua ra nroji e merio, ja ga minji, ñeje ra mbori yo pesiji, ja ga juajniiji in jmuu, ra jizhiji ne xóri, ja ga tsaji yo na joo i na kjuani ñeje texe yo xi pesiji in a mezhe kjule.

Ne mami kja xiskuama k'i tsjaja texe ye meb'onro ñeje yo koxte k'o ri pesiji kja nu padya, jango ga mimiji angezeji sido k'e pesij nuyo

ts'ezhi kja juajniiji ye arkate, kja pepjiji ye jmuu, kja tonji e merio, kja minji ye tee, kja pesiji yo na joo, kja jyd'iji ne koxte, ma pjořiji texe yo b'ib'i kja jomi, nudya yo mbante yo ts'ib'epji k'o mamiba:

- Ra tsjaji ņeje ra zets'i nuyo exi sido k'o pesiji, nuyo in ngumi, yo dy'etr'ėji angeze ņeje yo dyaja k'o kjaji ngek'ua so ra minji na joo, nuyo juajni in arkate, nuyo tonji merio, texe ye nte, nuyo koxte ņe k'o sido pjorteji ga kjanu ri na zezhiji i ra teji texe yo sido pesiji;
- Ra jņaji ngek'ua ra dyoniji nuyo nesta k'i ra tsjaji jakjo dyisiji ye koxte, yo jakjo ra pepjiji pa soo ra nroji e merio o yo dyaja k'o ra dy'etr'ėji ngek'ua dya ra juari yo jmancha jmancha o kjaji yo jniņi yo jņatrjoji;
- Ra jyd'iji ne koxte jakjo na mimiji angeze;
- Ra manji pjembe k'o b'ezhiji ngek'ua ra soo k'i ra nok'iji kjanu ra tsjaseji yo nesta ngeje a kjaba ra jod'iji ne merio, ra minji texe pa ra mburiji yo na joo;
- Ra moji kja jmurte ngek'ua ra mamiji kjo kjijni, kjo ra tsjaji ņeje k'i ra dyedyiji nuyo b'ėpji k'o uni ne Chajniņi a B'onro.
- Ra xorteji kja ra dyori ņeje ra nuji yo b'ėpji k'o letrjo k'o ra jopiji, ra mboriji, ra dyusiji, ra pjongiji kja ra mbos'i jakjo teji ye xijno, ye zapji, ye meje, ye ndare, ye batrji jakjo pesiji nuin jomi ņeje yo nzhėjnė o pjiņio, e dyoxi k'o sido ri janraji kja nu padya, o ye mbesiji ņe yo sido panri nuk'o b'emji;
- Ra jyd'i na joo k'o pesiji kja jniņi ņeje yo juajma;
- Ra otr'iji k'o ra mbori nuyo jomi jakjo xi jyd'i ngek'ua ra ma nzhod'i ye ntee ņeje ra minji na joo,

ximi ra mbori ye ngumi k'o tsaji angeze ngek'ua mi na zoo ra ñets'e jango mimi yo tee k'i jñatrjoji;

- Ra jyard'i ñeje manji nuyo b'épji k'o ra tsaji ngek'ua ra mboriiji, ra dyéd'iji, ra kjaapiji, ñeje ra sido ra mbesi yo mi na joo, ye kjaji e nzumi, ye kėranji, yo tes'e kja jomı, yo bizhi neje e tonjo, yo jñaji, ye mbanji, k'o pjech'iji ñeje ñeje k'o kjaji ye ntee nrzimi ma mi jingua, ñe k'o dyėtr'ėji ma kjijñiji kjana dyopji kja xiskuama;
- Ra mbesiji nu kjimi ngek'ua ra ngich'i, kjanu ra dyot'iji k'o tee nuyo poji kja nits'jmi kja mizhokjimi k'i ra mboriiji yo ngumi jakjo kjaji ye jña a o yo mixa, ra neji texe yo jakjo ri poji ngek'ua dya kjo ra nuk'i o ra yaxiiji, ma ra tsaji a kjanu exi ra ma koxteji ye arkate ngek'ua ra zėriji o ra ngontriiji kja pjoři;
- Ra mbesiji, ra pjořiiji ñeje ra kjaji k'i ra nok'i yo pesi ye jñiñi yo a mezheji k'e o mimiji ba, kjanu sido k'i kjaji yo neje a ngeze yo dya yepe pesi yo dyaja e ntee, ñe yo ngumi k'o o b'ób'i ye pale nrizi mi jinguama, ye jmomiji e guezhi k'o o tsaji kjanu sido ri janraji kja nu padya, ximi ngeje nu jñatjoji, yo pezhe, yo kjiñi, jakjo ba enje, ñeje yo xóri k'o nesta ra jizhiji yo kja ba teeji;
- Ra manji ye b'épji k'o ra tsaji nzakja yo jyod'iji, ra mbara jakjo ga dyopji ñe ra sóri kja nu in jña a, ra ch'ezhe yo na joo k'o pesiji; ñeje
- Nuyo dyaja k'o mamı ne koxte k'i juns'iji kja skuama na unı e xonri texto ye ntee ngek'ua yo na enje nu ngedya yo k'uatr'i kja Tr'axiskuama ye Meb'onro.

Nudyanu ximi nesta k'i ra kjaji na joo ne koxte ngek'ua texeji ra soo k'i ra jyod'iji k'i ra mimiji kja mexa ma ra tsaja e xota o arkate, ra jñanraji jakjo ra nroji ye ch'opji, ra jmurteji o ra kaji yo nra na joo a

ñek'ua kja Chajñiñi a B'onro, jakjo soo k'i ra jñatrjoji ma ra neji.

K'o nuyo xi na joo k'i pesiji nudya yo ra mboriji ra koxteji ngek'ua angezeji a soo ra tsjaji k'o epsiji ngek'ua ra mbara yo dyaja e ntee, ximi soo ra jizhiji yo sido pesiji nza kja in pezhe, in jñaaji, in nemeji, in tonjoji, in pezheji, in kjiñiji, in xóriji ñeje yo in dyopji nu in jñaji, ximi so ra jñus'iji in nchjuu ye jñii o ye lele kja nu in jñaji k'o pesiji angeze. Ximi mbesji ye dyaja e koxte soji k'i ra sido k'ora emeji nuk'o neji, yo mbaranji, yo b'epji kjo kjaji, nuyo ntee ngeje yo na kjuana ra mboxteji, nuyo semia kjanu jakjo ga pjechi k'o panriji jakjo ga minji yo dyoxi ñe ye zhëjnë, yo in neme kjana yo tr'eñe k'o pesiji nrizi mi jingo. Nuyo jakjo ga nk'iji, soo ra miiji, soo ra manji k'i yo ri paa a x'oñi ngeyo ra sido pestoji nzakja yo in xota, jakjo ga peji ñeje jakjo ga tsjaji ye jmurte, ximi kja jomi jakjo og'iji ye ntee ximi ra nu'u ñeje ra jñanra ja ga og'iji ye tee a manu jak'o bunji.

K'o nudya nu dyaja e jña a k'o pesiji kja koxte nuyo jñiñi k'o pesiji d'a jñatrjo, angezeji soo k'i ra dyot'i yo arkate ngek'ua ra kja ye nguxóri ximi ra jizhiji yo jña a k'o zopjiji angeze yo in ch'ii ñeje yo dyaja in kjuarma ngek'ua ra mbara ra jñaji ñe ra dyopjiji.

Ra tsjaji k'o na kjuani ngek'ua ma ra zodiéji ye ntee k'o xi jñatrjo d'a jña a soo ra dyëtr'ëji, ga kjanu ra moji kja ye ngumi jakjo pesiji ye ñ'iechje in dya kjo pje ra xipji o dya ra xopji k'o ngoxte, ximi soo ra jok'i ye ngeme o ra kjuamiji k'o nuyo e pjiñio, e dyoxi, e jomi o ye ndaro nza k'o xi kjaji ye nrixo ñeje ye b'ezo k'o a ts'ita pe mbaranji jakjo rga paniji na jee yo nzeme, ga kjaba ra mbanteji k'i a ñek'ua xi kanri ye dyéte.

Nuna soo k'o ra ngichiji jakjo jyd'iji ne koxte, ye ntee k'o xi jñaji d'a jña a angezeji ra mbesi texe k'o na kjuana ngek'ua ra jñuspiji nu d'a in dyojui k'i ri pjech'i ra mamí k'o in jña a k'o nuk'i zopji angeze ximi ra pjoxteji ma ri ngeje e nrixo o b'ezo. Yo ximi nesta ra mbaranji, ngeje k'i ma ra pjongí d'a xiskuama ye xota k'o pepji kja Ngumi jakjo Jyad'iji ne Koxte kja Chajñiñi B'onro nujua jango

ri kos'iji da tee k'i jñatrjo e jñaa, numa nesta ra jñanraji jakjo ga jyd'iji ne koxte nza kja mamī yo xóri k'o ba enje kja ye xiskuamī kjo tsaja kja texe ne xoñijomī. Xi ra ra mbesiji k'o na kjuana, nza kja k'o ra dyerp'i d'a tee k'o ri pjech'i ra jñatrjo kja in jñaa ngek'ua dya ra kos'iji k'o dya o tsajaja angeze, nesta ra mbaraji jakjo kja ye bépji ma too merio, jakjo ga mimi kja in jñiñi, yo na joo k'o pesi ñeje jakjo ga jñaa.

Ye jñiñi jakjo na mimi ye tee k'o xi jñaji d'a jñatrjo mbesiji yo na kjuana ngek'ua soo ra manji pjembe ra tsjap'iji ma kjok'o santeji o chunji ye tee, ra edyiji na joo ne koxte nzakja k'o pjechiji angeze ñe o jich'iji kja in jñiñi, angezeji dya soo ra s'od'iji yo mbesi ye tee ñeje k'o mamī ne Tr'axiskuama ye Meb'onro. Ga kjaba ximi mbanteji ñeje pjosp'iji jakjo o jyéb'ëji in nzumī ñeje ne jomī jakjo kanrīji texe kja nu padya ma o mamī ne arkate a b'onro k'o o mbanteji, ma chjeji ye xiskuama k'o mamī k'i o uniji o ximi o nromīji ye jomī k'o pesiji, ximi soo ra dyedyji na joo k'o ra tsajise angeze yo ntee ngek'ua dya ra chunji in dya ra kosteji jakjo jyd'iji ne koxte.

Angezeji pesi yo na kjuana, soo ra dyusp'iji, ra nok'iji, ra nzhón'i ñeje ra dyorī ye jomī, ye ngumī ñeje yo dyaja k'o nestaji ngek'ua ra soji k'i ra mimiji na joo jak'o bunji kja nu padya ñeje a mezhe k'i o b'ib'ijinu, ximi ra mbanteji ye arkate ma o nrumīji o kjok'o unī jango jmurījidy nza kja ba juns'i kja skuama ne koxte. Nuyo sido k'i tumījitrjo ye nchjoo o ye nzhëjnë, kja ne juajma nesta ne nreje ngeje yo nra na joo k'o ra sido ra tsajaji, ga kjanu exi pjoxteji angeze k'i ra zëtr'ë ne nrajma k'o na punkji k'i b'ezhi a ñek'ua kja Chajñiñi B'onro, angezeji ximi mbesi k'o na kjuana ngek'ua ra pespeji yo e ch'opji pa ra sido ra pepji.

Ma ñaji k'o na kjuana ma pépjiji, nunu tr'axiskuama exi mborī ñeje pjoxte ye nzhixo o b'ézo k'o peji kja ngumī ma jakjo dya siyaji angezeji, ngek'ua ra mboxteji na jo in dya kjo pje ra tsjap'iji kja ra ngontr'iji k'o in b'épji kj o kjaa pama pama, o dyëtr'iji ne B'ëpji jakjo Junsiji Texe in Nchjuu pa nuk'o ngicha k'o unī e b'epji yo tee numa

nesta k'i ra ma jñusp'i in nchjuu, ma iyo angezeji soo k'i ra kos'iiji nza kja ga mam'i ne xiskuama. Ximi nesta k'i ra mbos'iiji ye nrixo ñeje yo a ts'ipale k'o xi pesiji d'a jña kjana pje k'o nri poji kja a trjii ñe ye ts'ixutr'i o ts'itr'i k'o nzhód'iiji o minji kja chañ'iiji nuyo kjule k'i b'ezhi.

XÓRĪ ÑANTO

Ma jñusp'iiji nuna Jonte e Arkate ñeje na Joo k'o Ngum'i jakjo Pëji na jod'i k'o na kjuana ra sido ra kjaji k'o nunu arkate k'i ra xok'i ye ngoxte ngek'ua ra soo k'o ra kjóg'i ye ntee, nuyo dya ra manji nguechjene, na joo ga ñaji, dya ri santeji o ra id'iiji, ra dyërè texe ye ntee in dya ra juajñijitrjo, k'o dya nra ra s'od'i ye ch'opji, ra pan'i ja ga mbos'i ye tee, ra pjechi k'o ra dyërè k'o ra xipjiji, dya ra jyoteji ye ntee, kjanu ximi ra xipji texe yo tee jakjo o ngich'i yo ch'pji k'o s'od'iiji.

Ba jñus'iiji e yeje yo b'ezhe, jakjo nu d'aja ngeje k'i jyod'i k'i ra nchjori o ra nguar'i nu jyote kja ne Chajñiñi a B'onro, nujua ja jñus'i k'e texto yo tee k'e pépji kja arkate exi ra junsp'iiji na ts'ingum'i k'o ra mbori pjembe k'o kjaji, nuyo ri pépjise ngek'ua ra soo ra nuu ye ntee k'o dya joo ga tsjaja in bépji o dya joo tendioji ye ntee. Ne yeje mam'i pje ra tsjap'iiji nuyo mbépji k'o pepjiji k'o nuyo arkate k'o dya ra tsjaji k'o ba enje kja xiskuama. Ngeje dya yo tee k'o tendioji texe yo mimiji kja Chajñiñi a B'onro nuyo pjoxteji ngek'ua ra jok'i na joo ne Xota, k'o Jyad'iiji ne Koxte, k'o dyër'ëji ne Koxte ñeje yo Pepji nzakja Xundaro, nuyo pépjiji kja menzumu, k'o pepjise kja ts'ingumu, ñeje texto yo ri pesi d'a b'épji kja arkate ye ngeje k'i jmunte ye ch'opji pa so ra kjaji ye b'épji k'o b'ezhi. Ra dyër'reji Daja Ngum'i, ngek'ua dya k'o ra pon'i nu ra ngoxte ye dyaja e arkate k'i angeze dya na kjaa na joo in b'épji o ma jyotejitrjo texe yo paa a manu.

XÓRĪ YENCHO

Ga jñusp'iiji k'i o ngeme a nree nu chajñiñi a ñek'ua kja ni nchjuu kja Jmur'i ye Jom'i kja B'onro jakjo jërè yo Jmurte k'o dyetr'ëji ye

koخته k'o na kjuana, nudyanu mamī k'ī soo ra tsjaji k'o na b'emji ra péji k'o nuyo dyaja e arkate, nu k'ī nesta ngeje k'ī ga mboxteji ga pépjiji nu k'o ra nesta ye arkate nzakja xits'iji ne Tr'axiskuama k'ī Pjoxte ye Meb'onro ñeTsaja Texezgoji yo tee k'o ri mini kja nu jomīna.

XÓRĪ JÑINCHO

Nuna yo juns'iba nge nu mbaraji nzakja nu Kjuamī kja Tr'axiskuama jakjo ba enje k'ī nu Xiskuama soo ra pot'iji o ra sot'iji yo kohte k'o b'ezhi ma ra sēd'ē ye nramje, nunu jakjo ri nuji k'o ba eje, ngek'ua dya ra ch'otr'iji yo a ri xórijiba kja ne xiskuama ñeje yo ts'ijñaa kja kohte k'o ximi a k'uatr'ī, nuyo pjoxte ye ntee kja yo na kjuana k'o mbanteji kja Chajñiñi a B'onro, ne Tr'axiskuama ñeje yo kohteji soji ra pot'iji ngek'ua ra jok'iji, ra mbor'iji, ñeje ra mboxte ye tee yo pesi k'o na kjuana pa dya ra jyotr'iji, ximi mamī k'e ne xiskuama dya soo ra pot'iji zo kjojo ra nee k'ī ra tsjaja k'o nu zezhi, nuna dya ra chjori zo dya kja ra péjji ye arkate "Ngetrjo soo ra pot'iji ma ra jmurte yo ntee kjanu ra ñaji".

JÑAA K'O B'EZHĪ RA TSJAJĪ

Yu mamī k'ī kjaa ye Jñaa k'o B'ezhi ra Tsjaji kja ne Tr'axiskuama kja ne Chajñiñi a B'onro, exi k'osī k'ī nuyo jñaa yo manjiba ra mburī ra ngich'i no paa ne dyech'a yenko nu nzhincho zana kja nu kjéé yeje otrjo naja jñincho (2018), ngetrjo ma ra juajniiji ye arkate, nzakja ga xórijī kja nu otr'ī k'e b'ezhi, ximi ra jojñi kja yo dyaja e jñaa k'o xi b'ezhiji ngek'ua ra mbaranji pjembe k'o mamī ye s'orī yo n'añio k'o nesta ra tsjaji nuyo ngumī jakjo ěréji nuk'o dyorī ye ntee ñeje ye arkate k'o peji kja Chajñiñi ne Bonro, ñeje k'o r adyētr'ēji k'o dadyo e kohte.

